Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan asiantuntijakuuleminen 11.9.2020

Varsinais-Suomen TE-toimiston lausunto hallituksen esityksistä HE 87/2020 ja HE 114/2020 työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta ja esityksen täydentämisestä

Varsinais-Suomen TE-toimisto on tutustunut hallituksen esityksiin 87/2020 vp ja 114/2020 vp eduskunnalle työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta ja toteaa niiden johdosta seuraavaa:

1) Yleistä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta

Varsinais-Suomen TE-toimisto (jäljempänä myös TE-toimisto) oli mukana myös aiemmassa vuosina 2017-2018 toteutetussa kokeilussa, jossa alueemme kunnista olivat mukana Turku, Raisio, Naantali, Kaarina ja Paimio (Turun seudun kuntakokeilu).

Hallituksen esityksessä 87/2020 vp (jäljempänä myös ´hallituksen esitys´ tai HE) todetaan Turun seudun kuntakokeilusta: *"Työllistyminen avoimille työmarkkinoille oli kokeiluissa vähäistä. Arvioinnin johtopäätökset tukivat tulkintaa, että kokeiluiden myötä asiakaslähtöinen ja ratkaisukeskeinen palvelumalli sekä palveluiden yhtenäinen koordinaatio vahvistuivat… Turun seudun kuntakokeilun erillisarvioinnissa kokeilun ei arvioitu tuoneen nopeita työllisyysvaikutuksia muihin Varsinais-Suomen kuntiin verrattuna. Kokeilun katsottiin parantaneen kunnan ja valtion työllisyydenhoidon toimijoiden välistä asiakaslähtöistä yhteistyötä ja tulosten voidaan katsoa kohderyhmän tilanteen huomioiden syntyvän vasta kokeilujakson jälkeen."*

TE-toimiston näkökulmasta suurin positiivinen vaikutus ilmeni juuri keskinäisen yhteistyön lisääntymisenä ja myös keskinäisen kunkin osallistuvan organisaation työn ja tehtävien ymmärryksen lisääntymisenä – miksi toimitaan tai pitää toimia, niin kuin toimitaan.

Positiivisena seikkana esiin voi nostaa myös, että aiemman kokeilun "oppeja" voidaan toivottavasti hyödyntää "harjoitteluna" lakiehdotuksen tarkoittamaan uuteen kokeiluun. Edellinen kokeilu oli ajallisesti lyhyt ja valmisteluja ennen kokeilun aloittamista ei oltu ehkä osattukaan tehdä riittävästi: mm. tietoteknisten- ja tilaongelmien selvittäminen vei aikaa jopa usean kuukauden ajan ja vasta sen jälkeen alkoi kokeiluun ohjattujen asiakkaiden ohjaus ja palvelu.

Tutkimuksessa viitattujen kokeilun jälkeisten tulosten voidaan katsoa syntyneen alueellamme yleisesti voimakkaasti parantuneesta (tilanne ennen Covid-19 -pandemiaa) työmarkkinatilanteesta sekä TE-toimiston näkökulmasta myös siitä, että saimme purettua kokeilussa syntynyttä asiakkaiden ehkä jopa huomattavana pidettävää haastatteluvelkaa. Asiakkaiden haastatteluilla päätettiin sittemmin lukuisia sellaisia työnhakuja, jotka eivät pitkään aikaan olleet olleet kokeilun aikana voimassa (esim. kokoaikatyö ja eläke). Lupaus kasvokkain-palvelusta tai ainakaan säännöllisemmästä asiakkaiden kontaktoinnista ei mitä ilmeisimmin täysin toteutunut edellisessä kokeilussa.

Nyt suunnitellun kokeilun lähtökohdat ovat toivottavasti erilaiset. Lisäksi on sisäistetty, että toteutus vaatii valmistautumista muiltakin organisaatioilta kuin kunnilta ja TE-toimistoilta; mm. KEHA-keskukselta. Se antanee suunnitellulle kokeilulle erilaiset lähtökohdat onnistua tavoitteissaan ja saada aikaan mahdollisesti jopa uudenlaisia toimintamalleja. Parhaimmillaan kokeilevassa ilmapiirissä voivat sekä kunnan että TE-toimiston asiantuntijat peilata omia toimintakulttuurejaan toisiinsa ja miettiä, millaisia mahdollisuuksia nykylainsäädännön rajoissa olisi kehittää yhteistä toimintaa ja mahdollisesti oppia toisiltamme ja millaista uutta lainsäädäntöä tarvittaisiin yhteisten asioiden edistämiseksi kokeilun päättymisen jälkeen.

2) **Huomioita kokeilun tavoitteisiin liittyen**

Hallituksen esityksen mukaan *”kokeilulla tavoitellaan tietoa siitä, miten kokeilun asiakasryhmän työllisyyspalvelujen vaikuttavuus ja asiakastyytyväisyys kehittyisivät, kun palvelut järjestää valtion sijasta kunnan tai usean kuntaryhmän muodostama kokeilualue.”*

On todettava, että käytännössä esitys jopa osin lisää asiakaspalvelun byrokraattisuutta ja tekee siitä monimutkaista ja vaikeasti hahmotettavaa:

Uusien kokeilun kohderyhmäänkin kuuluvien asiakkaiden ohjaus tapahtuu pääosin automaattisesti verkkopalveluissa, mutta jäljelle jää edelleen myös TE-toimistossa tehtävää manuaalista asiakassiirtoa kokeiluun sekä työnhaun aloitusvaiheessa että myös asiakkuuden jatkuessa, jos asiakaan tilanne muuttuu ja hän täyttääkin myöhemmin kohderyhmän kriteerit. Asiakkaan voi olla vaikea hahmottaa tilannetta omasta näkökulmastaan. Lisäksi jää asioita, joita hoidetaan sekä kokeiluissa että TE-toimistossa kuten esim. asiakkaan talouden kannalta merkittävä työttömyysturva.

Työttömyysturvaan liittyvät tehtävät olisivat luontevia hoitaa muun asiakaspalvelun yhteydessä, jolloin myös ajatus työnhaun vastikkeellisuudesta tulee työnhakija-asiakkaalle selvemmin esiin. Kuitenkin esityksen mukaan kokeilualueen asiantuntijat tutustuttuaan asiakkaan kulloiseenkin tilanteeseen pyytävät asiakkailta tarpeelliset selvitykset ja välittävät ne edelleen TE-toimiston asiantuntijoille. TE-toimiston asiantuntija tutustuu uudelleen asiakkaan tilanteeseen, pyytää asiakkaalta mahdollisesti lisää selvityksiä ja vasta sitten antaa työvoimapoliittisen lausunnon. Työvoimapoliittisen lausunnon antaminen edellä kuvatulla tavalla tuottaa siten kaksinkertaista työtä, viivästyttää lausunnon antamista ja toisaalta vähentää varsinaiseen asiakaspalveluun käytettävissä olevaa työaikaa.

Myös työnhaku- ja uravalmennuksissa, työhönvalmennuksessa, työvoima- ja yhteishankintakoulutuksissa joudutaan TE-toimiston ja kokeilun välillä teknisesti ”kierrättämään” asiakkaita hankittujen valmennuspalvelujen ja koulutusten täyttämiseksi.

Mitä tulee HE:ssä mainittuun asiakastyytyväisyyden kehittymiseen kokeilujen myötä todettakoon, että mittaustulosten perusteella TE-toimiston asiakkaat ja yhteistyökumppanit ovat olleet pääasiassa tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä saamansa palveluun ja kumppanuuteen.

TE-toimistojen asiakaspalautteiden kerääminen toteutetaan jatkuvana, automatisoituna kyselynä neljä kertaa vuodessa. Vuonna 2019 työnhakija-asiakkaiden kokonaistyytyväisyys TE-toimiston palveluihin oli koko maassa 3,92/5 ja Varsinais-Suomen TE-toimiston osalta niin ikään 3,92/5. Työnantaja-asiakkaiden palvelutyytyväisyys oli samaan aikaan koko maassa 4,03/5 ja Varsinais-Suomen TE-toimiston osalta 4,40/5. Syksyllä 2019 mitattiin myös TE-toimistojen sidosryhmien (viranomaisyhteistyökumppanit, palveluntuottajat ja muut kumppanit) tyytyväisyyttä TE-toimistojen kumppanuuteen. Tyytyväisiä ja

erittäin tyytyväisiä kumppanuuteen oli 71,7 % sidosryhmistä ja kokonaistyytyväisyys arvioitiin koko maan TE-toimistojen kesken tasolle 3,82/5 ja Varsinais-Suomen TE-toimiston osalta tasolle 3,9/5.

Edelleen HE:een on tavoitteeksi kirjattu tiedon saanti valtion ja kuntien rahoituksen, osaamisen ja asiakaspalvelun yhdistämisen vaikuttavuudesta. HE:een ei ole kuitenkaan kirjattu, miten tämä tavoite toteutettaisiin, miten vertailu tapahtuisi ja mihin verrattaisi. TE-toimiston käsityksen mukaan rahoituksen yhdistämisellä tarkoitetaan pääosin sitä, että palveluhankintoja (esim. työvoimakoulutus- ja valmennushankintoja) kartoitetaan ja suunnitellaan yhdessä kokeilukuntien kanssa ja ELY-keskus hankkii ne (kuten Varsinais-Suomessa tälläkin hetkellä) sekä että TE-toimiston substanssirahasta (mm. palkkatukeen ja startteihin) osa ikään kuin ”varataan” kokeilukuntien tarpeisiin. Kaikki edellä mainittu on mahdollista myös nykytilanteessa, mutta nämä toimet ovat ehkä olleet ns. ”vähällä käytöllä”.

Osaamisen yhdistäminen näyttäisi olevan käytännössä pääosin sitä, että osa TE-toimiston virkailijoista siirtyy työskentelemään kunnan työnjohdon alle. Asiakaspalvelun voi kyllä muodollisesti yhdistää esimerkiksi tarjoamalla valtion ja kunnan tuottamia TE-palveluita samoissa tiloissa, mutta muutoin edotettu kokeilulaki ei anna TE-toimistolle toimivaltaa palvella kuntakokeilun kohderyhmän asiakkaita eikä toisinpäin. Käytännössä esimerkiksi Varsinais-Suomen alueelle syntyy kokeilulain voimaantulon myötä nykyisen yhden TE-toimiston sijasta kolme TE-toimistoa: valtion tuottamat TE-palvelut sekä Turun kokeilun ja Salon kokeilun tuottamat TE-palvelut.

HE:een on tavoitteiden osalta kirjattu myös, että *”järjestäessään työllisyyspalveluja kunnat voisivat koordinoida yleisen toimialansa ei-lakisääteiset työllisyyspalvelut kokeilun kohteena olevien valtion palveluiden kanssa.”* TE-toimistona emme näe estettä sille, miksi ei näin voisi toimia jo tällä hetkellä? Toimeenpanon vaikuttavuus edellyttänee toki laajempaa yhteistyötä kuin mihin ehkä tähän mennessä on totuttu.

Edelleen HE:n mukaan *”kokeiluilla tavoitellaan vertailukelpoista tietoa siitä, paranevatko työllisyydenhoidon tulokset siitä syystä, että kunnilla on monialaisina viranomaisina mahdollisuus hyödyntää monien eri toimialojen palveluja järjestäessään ja tuottaessaan työllisyyspalveluja”.* Tälläkin hetkellä TE-toimistosta ohjataan asiakkaita laajasti palvelutarpeen mukaisiin mm. koulutuspalveluihin, työkyvyn arviointiin ja KELAn kuntoutuspalveluihin, mutta enemmän yhteistyötä voisi olla kunnan sosiaali- ja terveyspalveluihin ohjaamisessa. Tosin osin viimeksi mainittuihin ohjaamisen osalta on asiakkaiden ohjaukselle käytännössä tullut esteitä ihan senkin vuoksi, että kunnalla itsellään ei ole ollut resursseja ottaa vastaan asiakkaita; esimerkiksi mielenterveys- tai päihteidenkäyttöongelmista kärsiviä asiakkaita! TE-toimistona emme siten näe estettä myöskään näille toimille jo nykymuodoilla, mutta sekin edellyttää nykyistä enemmän ja syvempää yhteistyötä ja resurssointia. Yhteistä suunnittelua on mahdollista lisätä!

Yhteistyön laadun, sujuvuuden ja vaikuttavuuden osalta TE-toimisto toteaa, että nykyistä asiantilaa huomattavasti parantaisi, jos TE-toimistolla ja kunnilla olisi mahdollisuus vaihtaa tietoja yhteisestä asiakkaasta salassapitosäännösten estämättä. Yksi suurimmista haasteista asialle on tietosuojalainsäädäntö, joka ei salli edes selkeästi yhteisten asiakkaiden osalta tietojen vaihtoa (pl. monialainen yhteispalvelu ja sen TYPPI -järjestelmä). Tämä haaste esiintyy myös nyt kyseessä olevassa HE:ssä monessa kohdassa ”kiperänä asiana” ja asiana, joka muuttuessaan sujuvoittaisi ja syventäisi yhteistyötä huomattavasti. HE:ssä puhutaan useammassakin kohdassa kunnan toivotusta oikeudesta päästä TE-hallinnon URA-asiakastietojärjestelmän tietoihin ja saada vaikkapa edes rajatut käyttöoikeudet. Olisiko tilanne muutettavissa ihan jo pelkästään asiaa koskevalla tietosuoja-asiat huomioivalla lainsäädännöllä?

Kokeilujen tulosten mittaamisen haasteena voi nähdä myös sen, että vaikka puhutaan kokeilusta ja kokeilujen vaikuttavuudesta, ei ole varsinaista tutkimuksellista verrokkiryhmää, jonka perusteella voisi tehdä aitoja arvioita kokeilujen onnistumisesta.

HE:n mukaan *”viime kädessä kokeilun tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen”.* TE-toimiston käsityksen mukaan työllisyysasteen nostamiseen on hyvin monia vaikuttavia tekijöitä aina maailmantilanteesta lähtien yksittäiseen pientyönantajaan. Jo Covid-19 -pandemia on osoittanut, miten työllisyystilanne voi hetkessä muuttua riippumatta TE-toimiston ja/tai kunnan toimenpiteistä.

3) Joitakin huomioita ehdotuksen vaikutuksista:

3A) Asiakkaisiin

Kokeilun asiakaskohderyhmä on kokeilun vaikuttavuustavoitteetkin huomioiden määrittelyltään haastava. Lähtökohtaisesti kokeilujen tavoitteena olisi HE:n mukaan parantaa erityisesti pidempään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien asemaa työmarkkinoilla. Kohderyhmänä on kuitenkin käytännössä kaikki työttömät, työllistettyinä ja palveluissa olevat työnhakijat. Ainoa ”rajaus” liittyy asiakkaan saamaan etuuslajiin ja etuuden maksajaan: kaikki KELAn maksamaa työttömyysetuutta saavat ovat kokeilussa ja ansiosidonnaista päivärahaa saavat TE-toimistossa. KELAn peruspäivärahaa saavat ovat kuitenkin rinnastettavissa työttömyyskassan päivärahaa saaviin työnhakijoihin, koska kummassakin on edellytyksenä työssäoloehto. Työllistymistilanne ja mahdollisuudet saada työtä ovat heidän kohdallaan samanlaiset. Kaikki peruspäivärahaa saavat työttömät eivät ole heikossa työmarkkina-asemassa. Lisäksi kohderyhmänä ovat kaikki alle 30 -vuotiaat nuoret ja vieraskieliset riippumatta etuuslajista ja työttömyyden kestosta eli myös kassan ansiosidonnaista päivärahaa saavat alle 30-vuotiaat ja vieraskieliset ovat mukana kokeilussa. Kuitenkaan eivät myöskään nuoret eivätkä vieraskieliset ole homogeeninen kohderyhmä eivätkä hekään kaikki ole erityisesti syrjäytymisvaarassa olevia työnhakijoita.

Kokeilun vaikuttavuus- ja kustannusvaikutustavoitteiden kannalta olisi selkeämpää, mikäli kohderyhmänä olisivat vain juuri ne asiakkaat, joiden kohdalla kunnan tarjoamista monialaisista palvelumahdollisuuksista olisi eniten yhteistä hyötyä.

Työnantaja-asiakkaan palvelun osalta HE:ssä todetaan ”*Kokeilun odotetaan kasvattavan osaavan työvoiman tarjontaa, koska kokeilualueen muodostavalla kunnalla tai kuntaryhmällä voi monitoimialaisina ja asiakkaita lähellä olevina toimijoina olla työ- ja elinkeinotoimistoa paremmat mahdollisuudet paikallisten työnantajien tarpeiden huomioimisen ja piilotyöpaikkojen löytämisen.”*

TE-toimisto toteaa, että Varsinais-Suomessa maakunnalliset työnantaja- ja yrityspalvelut pitkine historioineen, vakiintuneine asiakassuhteineen ja työmarkkinatuntemuksineen olisi toivottavaa nähdä pikemminkin tärkeänä kumppanina kokeilulle, mikäli tavoitteena on onnistua työllistämisessä avoimille työmarkkinoille ja vaikuttaa positiivisesti alueen työllisyyskehitykseen.

Kokeilulain voimaantulon myötä työnantajapalvelulla on vaarana hajautua ja kaventuakin. Työnantajaa saattaa hämmentää tieto siitä, että kuntien kautta voi rekrytoida kunnan alueen asukkaita, mutta jos haluaa avoimelle työpaikalleen valtakunnallista näkyvyyttä, tuleekin asioida TE-toimiston kanssa.

Työnantaja- ja yrityspalveluiden kokonaisvastuu jää kokeilussa edelleen TE-toimistolle. Kuitenkin myös kokeilu voi tehdä työnantajayhteistyötä, ottaa työpaikkoja vastaan ja tehdä työtarjouksia kokeilun asiakkaille. Kokeilu voi myös suoraan ottaa vastaan työnantajan ilmoittamia palkkatukipaikkoja ja palkkatukihakemuksia. Sama työnantaja joutuu siten toimimaan kahden eri organisaation kanssa. Jos esim. työnantaja jättää avoimen työpaikan vain kokeilun täytettäväksi, ei työnantaja saa välttämättä parasta ehdokasta työpaikkaansa, koska kokeilu voi tarjota työnantajalle vain omia kokeilussa olevia asiakkaitaan. Työnantajille oman alueen hakijaa tärkeämpää lienee kuitenkin ”se oikea, hakukriteerit täyttävä hakija”. Asiakkaankaan työnhakualue ei saisi rajoittua ainoastaan kokeilukuntaan/-kuntiin, vaan haku tulisi suunnata sinne missä työtä on. Työnantajapalvelussa ei välttämättä myöskään riitä, että tuntee työnantajat; tulee tuntea myös työnhakijat. Suurissa kokeiluissa on varmasti samat haasteet jokaisen yksittäisen asiakkaiden tuntemisessa kuin TE-toimistoillakin.

Alueellisten työmarkkinoiden toimivuuden kannalta ei ole järkevää, että työantajayhteistyö hajautetaan. Tämä käy erityisen haasteelliseksi, kun puhutaan ns. suurista, jopa valtakunnallisista rekrytoinneista tai myös suurista irtisanomisista/lomautuksista, joita kumpaakin on Varsinais-Suomen alueella ollut mm. meri- ja autoteollisuuteen liittyen. Asioita ei voitane käsitellä pelkästään alueellisen kokeilun ja sen onnistumisen näkökulmasta vaan koko alueen tai koko maan työmarkkinoiden näkökulmasta.

3B) Palveluihin ja palvelujen saatavuuteen

Suomen 15:ssä TE-toimistossa on annettavien palvelujen osalta kiinnitetty paljon huomiota mm. asiakkaiden yhdenvertaisuuteen ja yhdenvertaiseen kohteluun, joka on yksi hallintolain mukainen hyvän hallinnon periaate. TE-toimistojen keskinäisellä yhteydenpidolla ja myös palveluita ja mm. oikeudellista neuvontaa keskittämällä pystytään valtakunnan eri puolilla olevissa TE-toimistoissa asiakasta palvelemaan, neuvomaan ja ohjaamaan samanlaisessa tilanteessa samalla tavalla, mikä luo hyvän pohjan yhtenäiselle ratkaisulinjalle.

HE:stä ei ilmene, miten asiakkaiden yhdenvertaisuus ja tasa-arvoinen kohtelu tapahtuisi useissa kymmenissä eri kokoisten kuntien tai kuntien yhtymien tarjoamissa TE-palveluissa. Asiakkaiden palvelu on niin ikään hajautumassa; palataan ikään kuin entiseen aikaan, jolloin valtakunnassa oli eri kokoisia itsenäisiä työvoimatoimistoja parhaimmillaan toista sataa! Ja lähes yhtä monta sovellettavan lainsäädännön tulkintaa! Kaiken kaikkiaan erilaisten palveluidentarjoajien kirjava joukko saattaa asiakkaalle tuntua ja näyttäytyä varsin ”repaleiselta”, jos tulevaisuudessa KELA toimii valtakunnallisesti, sotepalvelut maakunnallisesti ja TE-palvelut kokeilujen kohderyhmän osalta osassa Suomea kunnallisesti tai useamman kunnan kokonaisuutena ja muutoin alueellisesti pääasiassa maakunnittain TE-toimistoina.

TE-toimisto on myös huolissaan kokeilujen tarjoamien palvelujen tasapuolisesta saatavuudesta, tavoitettavuudesta ja palveluprosessien sujuvuudesta. Miten saavutettavaa ja sujuvaa voi käytännössä olla esimerkiksi pienemmissä kuntakokeilukunnissa vaikkapa starttirahan saaminen, koulutuspalvelut, kotoutumisen palvelut ml. muu vieraskielisten palvelu, psykologipalvelut, jos ko. kuntaan on laskennallisina henkilötyövuosina siirrettävissä TE-toimistoista vaikkapa kaksi (2) henkilötyövuotta hoitamaan kaiken edellä mainitun lisäksi muuta TE-palvelua työnvälityksestä asiakkaan osaamisen kehittämiseen? Kuinka paljon kunta itse panostaa resurssia TE-palveluihin omien palveluidensa lisäksi? Kokeilussa tavoiteltava kasvokkain tapahtuva palvelu ei ole mahdollista lisäämättä merkittävästi kokeilun TE-palveluihin myös kunnan omia resursseja. Mitään painavaa edellytystä puhumattakaan velvoitteesta ei kummassakaan HE:ssä asiasta kuitenkaan ole.

On myös huomattava, että kasvokkain tapahtuva palvelu ei ole välttämättä ”se ainoa oikea” taikka edes välttämätön palvelutapa: esimerkiksi nuoret ja ylipäänsä useimmat työttömät asiakkaat voivat olla hyvinkin aktiivisia työnhaussaan (esim. useat työssäkäyntialueet ja jopa ulkomaat), eivätkä siten välttämättä istu ajatteluun kasvokkain tapahtuvasta palvelusta ja laajoista palvelutarpeen arvioinneista saati ohjaamisista kunnan eri toimialojen palveluihin tai siihen, että ratkaisu olisi kuntouttava työtoiminta tai työkokeilu. Sähköiset palvelut, omatoiminen työnhaku mahdollisine työnhakuvalmennuksineen ja työllistyminen 3 kk sisällä työnhaun aloituksesta lienee ainakin hyvinä työmarkkina-aikoina kustannustehokkain ja aidoimmalle palvelutarpeelle perustuva ratkaisu. Covid-19 -epidemia on lisäksi käytännössä osoittanut, että etäpalvelu ja sähköinen asiointi ovat varsin toimiva ja tehokas tapa palvella ja saada palvelua myös haasteellisina aikoina!

3C) TE-toimiston henkilöstöön

Kuntakokeiluilla on toteutuessaan erittäin merkittävät vaikutukset TE-toimiston henkilöstöön. HE:n mukaan kokeiluun siirtyisi arviolta 1000 TE-toimiston virkailijaa kunnan työnjohdon alaisuuteen. Siirto tapahtuisi virkamieslain 20§:n nojalla. Edellisen kokeilun 2017-2018 aikana kuntiin siirrettyjen TE-virkailijoiden kokemusten perusteella alkuvaihe oli jopa kaoottinen, kun kunnan työnjohdolla ei ollut riittävää tietoa ja osaamista TE-toimiston henkilöstön virkaehdoista eikä oikein TE-palveluistakaan eikä siitä, mitä kaikkea julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain perusteella asiakasprosessiin kuuluu. Samat asiat saattavat ainakin oisin jälleen olla edessä, koska nyt kokeiluun liittyvistä kunnista suurin osa ei ole aikaisemmin ollut kokeilussa mukana.

Aiemmin kokeilussa mukana olleet kunnat osannevat valmistautua paremmin uuteen kokeiluun. Myös TE-toimiston henkilöstöä koskevat ja työnjohdolliset seikat sekä tietotekniset asiat ovat lienee tällä kertaa paremmalla mallilla ja paremmin huomioitu. Aikaisempi kokemuskaan ei kuitenkaan tarkoita, että vaikutukset henkilöstöön olisivat vähäiset ja ”ohitettavissa”. TE-toimistoissa käydään kuluvan syksyn mittaan yt-neuvottelut valtakunnallisesti ja kokeilukohtaisesti, joten esimerkiksi Varsinais-Suomen alueella toteutetaan kahdet yt-neuvottelut valtakunnallisten neuvottelujen lisäksi.

Henkilöstölle on edelleenkin epäselvää, miten kokeilujen TE-palveluiden paikat täytetään: siirretäänkö virkailijat pääsääntöisien tehtäviensä myötä, vaikka kokeilussa ei välttämättä ole aivan vastaavaa tehtävää? Vai hakeudutaanko tehtäviin vapaaehtoisesti? Ja joutuuko työnantaja osin määräämään siirtyvät virkailijat? Kaikki tavat ovat pääosalle virkailijoita henkilökohtaisesti hyvin haastavia tilanteita.

On myös huomattava, että kuten HE:ssä todetaan, kokeilun henkilöstö muodostuisi kahdesta eri julkisen sektorin työyhteisöstä tulevasta henkilöstöstä, jotka ovat kokeilun ajan palvelussuhteessa eri työnantajiin ja joilla on kokeilun aikanakin eri palkkausjärjestelmät ja erilaiset etuudet. Mainitut tosiseikat ovat helposti omiaan aiheuttamaan keskinäistä ei-toivottua jännitettä, jolta ei valitettavasti voitu täysin välttyä ainakaan edellisessä kokeilussa.

Henkilöstön osalta haastetta ja epävarmuutta ei yhtään vähennä myöskään se, että kokeilun toteuttamiseen tähtäävien vaikuttavien tahojen suunnalta on toisaalta puheissa ”lakiesityksen mukainen määräaikaisten kokeilujen toteuttaminen” ja toisaalta taas ”pysyväisluontoisen rakenteen pilotointi”. Tällaiset asiat tulee ehdottomasti varmistaa ja tiedottaa henkilöstölle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mikä olisi hyvän henkilöstöpolitiikan ja henkilöstön tiedonsaantioikeuden sekä yhdenvertaisen kohtelun mukaista henkilöstöhallintoa.

Myöskään TE-toimistoon jäävä henkilökunta ei välty muutoksilta. Niin Varsinais-Suomen TE-toimistossa kuin lähes kaikissa muissakin kokeilualueiden TE-toimistoissa suunnitellaan ja

valmistellaan mittaviakin organisaatiomuutoksia kokeilun alkamisen myötä. Muutokset vaikuttavat useiden virkailijoiden työtehtäviin ja niistä käydään muutoskeskustelut syksyn ja viimeistään alkukevään 2021 aikana.

4) Hallituksen esitys 114/2020 vp

Siltä osin kuin hallituksen esitys 114/2020 (jäljempänä myös HE 114/2020) täydentää edellä kommentoitua hallituksen esitystä HE 87/2020 TE-toimisto toteaa seuraavaa:

Varsinais-Suomen alueelle kesäkuussa 2020 päättyneen uuden haun myötä lisättiin Salon-Marttilan kokeiluun Koski Tl:n kunta. Käytännössä asialla ei tulisi olemaan juurikaan vaikutuksia, koska HE 114/2020:nkin mukaan ko. kunnan vastuulla on elokuussa 2020 ollut 88 työnhakijaa ja vaikutus siirtyviin henkilötyövuosiin olisi 0,3 henkilötyövuotta.

Sen sijaan TE-toimistoilla, joiden alueelle tulee lisää uusia kokeiluita -vaikkapa Uudellamaalla- tai lisää useitakin kuntia jo hyväksyttyihin kokeiluihin, saattaa uusien kokeilualueiden muodostumisella ja uusien kuntien mukaantulolla olla suuriakin haasteita: palvelujen hajanaisuus lisääntyy entisestään ja samalla se lisää TE-toimiston sisällä kokeilun toteuttamiseksi vaadittavaa hallinnollista työtä (mm. hallinnolliset esimiestehtävät ja työttömyysturva-asioiden hoitamiseen liittyvät tehtävät).

HE 114/2020:llä on tarkoitus lisäksi täsmentää lakiehdotuksessa tarkoitettujen tehtävien vastuutusta: kokeilualueen sijaan tehtävistä vastaisi kunta. Vastuutahon tarkempi määrittäminen on TE-toimistonkin näkökulmasta kannatettava tarkennus.

Lisähaastetta kokeiluihin sen sijaan tuo täsmennyksessä se, jos saman kokeilualueen eri kunnat eivät joko muodostakaan kuntalain mukaista yhteistyömuotoa tai vain osa muodostaa tai jos kunnat eivät pääsekään keskinäiseen sopimukseen sellaisen muodostamisesta. Silloin esimerkiksi edellä mainittu Koski Tl:n kunta joutuisi 0,3 siirtyvän htv:n avulla jotenkin järjestämään kaikki kokeilulaissa kunnalle siirtyvät tehtävät mm. työnvälitys, kotouttaminen, ammatinvalinnanohjaus jne. TE-toimistosta siirtyvä virkailija puolestaan joutuisi mahdollisesti toimimaan vaikkapa juuri Salo-Marttila-Koski Tl -kokeilua esimerkkinä käyttäen 0,3 htv:tä Koski Tl:ssä, 0,3 htv:tä Marttilassa ja loput 0,4 htv:tä jäisi käytettäväksi Salossa. Myös hallinnollisesti ja esimiestyön kannalta tilanne olisi haasteellinen ja työteliäs.

5) Lopuksi: olisiko vaihtoehtoja?

Työllisyyden kuntakokeilu on osa nykyistä hallitusohjelmaa ja pitkälle valmisteltu toteutettavaksi hallituksen esityksiin sisältyvän työllisyyden edistämisen kuntakokeilua koskevan lakiehdotuksen mukaisesti.

Kuten edellä on esitetty, TE-toimiston näkökulmasta esityksen mukaisiin tavoitteisiin olisi mahdollista päästä myös TE-toimiston ja kuntien välistä operatiivista ja strategista yhteistyötä lisäämällä ja syventämällä. Kumpikin toimija keskittyisi parantamaan omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan mahdolliset päällekkäisyydet poistaen. Yhteistyötä lisättäisiin merkittävästi.

Sekä asiakkaan että kunnan ja TE-toimiston kannalta yhteistyön toimien vaikuttavuutta lisäisi ratkaisevasti TE-toimiston ja kuntien välisten tietojenvaihtoon liittyvien haasteiden ratkaiseminen tietosuojasäännökset huomioiden; vaikkapa erillisellä lainsäädännöllä. Helpotusta yhteistyöhön toisi myös kuntien rahoitusvastuun poistaminen työttömyyden aikaisesta työmarkkinatuesta. Tällä hetkellä kuntien luonnollinen pyrkimys työmarkkinatuen kuntaosuuden pienentämiseen ohjaa merkittävämmin kuntien

pisimpään työttömänä olleille asiakkaille tarjoamia palveluja kuin kyseisen asiakkaan oikea palvelutarve.

Hallituksen esityksessäkin mainittu kumppanusmalli olisi toteutukseltaan ja toiminnaltaan joustavampi ja myös hallinnolliselta taakaltaan huomattavasti pienempi sekä suunnittelu- että toteutusvaiheessa. TE-toimistoilta on mennyt viimeisten neljän-viiden vuoden aikana lukemattomia henkilötyövuosia toteutuneiden ja toteutumattomien kokeilujen ja uudistusten suunnitteluun, valmisteluun ja työstämiseen. Se kaikki on ollut pois oman hallinnollisen vastuualueen ja työn pitkäjänteisestä kehittämisestä ja suunnittelusta.

Palvelujohtaja Ullakaisa Nieminen